

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Борислав Александров Ясенов
АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“ – Пловдив

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, в област на висше образование 8. Изкуства, професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство, докторска програма „Музикознание и музикално изкуство“.

Със заповед № 3-РК-180 от 01.06.2021 г. на Ректора на Нов български университет, София, съм определен за член на научно жури, за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Някои особености на холистичното преподаване по флейта“, за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 8. Изкуства, професионално направление 8.3. Музикално и танцово изкуство, докторска програма „Музикознание и музикално изкуство“. Автор на дисертационния труд е Дамян Йорданов Парушев – докторант в редовна форма на обучение към департамент „Музика“ на НБУ, София, с научен ръководител доц. д-р Ермила Секулинова-Швайцер, НБУ, София.

Предоставеният ми комплект материали включва следните документи: автобиография, дисертационен труд, автореферат, списък на научните публикации.

Музикалното си обучение Дамян Парушев започва от петгодишна възраст (1982 г.) с изучаването на пиано, солфеж и теория на музиката в Читалище „Напредък“ гр. Горна Оряховица. През 1987 г. е приет в музикална паралелка на СУ „Вичо Грънчаров“, Горна Оряховица, където завършва основно образование с преподаватели по флейта: П. Николчев, С. Грошков и М. Мочукова. От 1991 г. продължава обучението си във Военното музикално училище „Маестро Георги Атанасов“, София, с преподавател проф. В. Киндалов. През 1998 г. е приет в Софийския университет „Св. Климент Охридски“ – специалност Музикална педагогика с преподавател по флейта проф. С. Щерев (до 2000 г.). 2003 г. е приет във Висшето училище за изкуство и туризъм – Федерален университет на Амазонас, с преподаватели по флейта: Л. Гомес, Е. Сантос и Т. Герасимова, където придобива бакалавърска степен със специалност Флейта (2007 г.), а в периода 2017-2018 г. придобива образователно-квалификационна степен „Магистър“ в специалност Музикално изпълнителство – флейта в НБУ, София, България, с преподавател Я. Желев.

2013-2014 специализира в Университет Estácio de Sá, Рио де Жанейро, Бразилия, Бароковата флейта като метод за музикално обучение, научен ръководител: д-р А. Виейра.

Участва в майсторски клас на проф. Г. Спасов проведен в АМТИИ, Пловдив, България (1995 г.), в 28-ми международен летен курс по флейта в Национално музикално училище в столицата Бразилия с преподавател М. Белеванс (2006 г.), както и в курс по Педагогиката на Емил Жак Далкроз, Швейцария, в наши дни (2011 г.).

От 2018 г. е докторант в НБУ, София.

Художественотворческата дейност на докторанта е изключително активна и богата. От 1994 г. е флейтист в Детско-юношеска филхармония „Пионер“, София, България. В периода 1996-1997 г. свири в Националния оркестър на граничните сили, Враня, София, като флейтист и пиколоист. От 2000 до 2005 г. е флейтист и пиколоист в Оркестър "Amazonas Filarmônica", Манаус, Бразилия, а в периода 2005 до 2009 г. е първи флейтист на Симфоничния оркестър.

Концертната дейност на Парушев е многолика и наситена с произведения от различни епохи. Изпълненията са солови и в различни камерни ансамбли с доц. д-р Е. Швайцер, д-р Д. Щерева, Т. Димитров, Ж. Силва, С. Джиас, М. Агиар, В. Фернандес и др. Изброени са множество концерти и участия в периода 2000-2019 година (23 на брой).

Преподавателската си дейност Парушев развива в град Манаус, Бразилия и включва, както следва: От 2000 до 2002 г. преподава флейта в Културен център „Образование и култура за всички“, а в периода 2002-2005 г. е преподавател по дисциплините Флейта и Теория на музиката в Културен център „Клаудио Санторо“. В периода 2007-2009 г. работи като преподавател по музика в Институт за образование в Амазонас, а от 2009 до 2010 г. в Държавно

училище „Джалма да Куня Батиста“ (“Djalma da Cunha Batista”). От 2009 г. преподава Флейта и Блокфлейта във Федерален университет на Амазонас.

Към дейностите развивани във Федералния университет, Манаус, Бразилия, с приносен характер към изследването, ще отбележа:

Координатор на проект за разширяване на музикалното обучение във Федералния университет на Амазонас „Пътуване в музиката чрез флейта“ (09/2015 - 01/2016), както и Културна презентация на откриването на 3-ти семинар за стаж (02/2014 - 06/2014).

Участва в проекта „Гласовете на Федерален университет в Амазонас“, издаден на компактдиск, както и в Първи международен курс педагогика Dalcroze днес: обучение по музика (06/2014).

Докторантът извършва технико-научна дейност и в Centro de Artes (04/2010 - 09/2010).

Парушев е изключително активен в преподавателската, художественотворческата и научната дейност, което логично води до настоящото изследване.

От справката за научните публикации е видно, че те са две на брой и са пряко свързани с темата на дисертационния труд, който логично финализира научно-изследователските търсения на докторанта до момента. Публикациите са: „Холистичното преподаване по флейта“ и „Холистичното начало в историческия аспект на музикалното изкуство“ – Издателство „ВЕДА СЛОВЕНА – ЖГ“, бр. 4-ти на сп. „Докторантска академия“, 2021 г.

Актуалността на темата на дисертационния труд „Някои особености на холистичното преподаване по флейта“ е обусловена от динамиката в развитието на съвременното музикално изкуство, различията в културното ниво породени от бита и традициите на отделните държави и необходимостта от разглеждане, анализиране и обновяване на подходите в методиката на преподаване за всеки музикален инструмент, в частност флейтата, както и тяхното практическо приложение в съответствие с житейските предпоставки. Дисертационният труд е посветен на холистичния подход във флейтовото инструментално музициране като изпълнителски изказ, а също така и като философска платформа – общообразователна и възпитателна методика, отнесена към конкретните социално-икономически и обществено-културни условия типични за Латинска Америка днес.

Разгледани са зараждането на музикалното изразяване в исторически аспект, а от философска гледна точка смисъла на музикалното изкуство от Древна Гърция до наши дни. Възникването и развитието на инструментите, ансамбловото музициране и музикално-изразните средства като основа за прилагането на холистичната методика и в частност обособяването ѝ в педагогическата практика при обучението по флейта. Анализирано е творчеството на бароковия композитор Г. Ф. Телеман, като базисно и развитието и обособяването на цяла музикална образователно-възпитателна система и видните личности допринесли за популяризирането ѝ в страните от Латинска Америка.

Всичко това ще доведе до обогатяване на компетентностите на музикалните педагози. Горезиложеното обуславя приносния характер на дисертацията.

Трудът отговаря на изискванията за създаване на дисертация. Д. Парушев систематизира огромно по обем и качество съдържание използвайки дедуктивния метод (от общото към частното) т. е. от историческите предпоставки – философия на музикалния изказ към ансамбловото музициране и музикално-изразните средства като основа за прилагането на холистичната методика и в частност обособяването ѝ в педагогическата практика при обучението по флейта.

Предмет на изследването е особеностите на холистичното преподаване по флейта, а също така мястото на метода във флейтовото музициране.

Обект на изследването е холистичното начало в областта на музикалното изкуство, в методиката на преподаване по флейта, холистичното обучение в исторически и съвременен аспект, реализирането му в образователните системи в Латинска Америка – Венецуела и Бразилия.

Цел на изследването е разглеждане и прилагане на холистичния метод в обучението по флейта и в камерно-инструменталното музициране.

Задачите са:

1. Описание на холистичния метод на преподаване по флейта, философията на подхода – възникване, развитие и практика.
2. Съпоставка на елементите на музикалната драматургия.
3. Анализ на музикалната форма с акцент върху структурните елементи, като средство за постигане на верен художествен прочит на музикалния език и тяхното съпоставяне.
4. Анализ на ладово-хармонични връзки, важен компонент за осмисляне на музикалната форма и изказ.
5. Анализ на мелодичната линия с акцент върху интонацията и ритмиката, а също така и взаимовръзката между песенното и инструменталното начало във флейтовата партия.
6. Представяне на личността и творчеството на Георг Филип Телеман, емблематична личност от епохата на Барока, в контекста на холистичната идея.
7. Разглеждане на холистичния метод в музикалните образователни проекти в Бразилия и Венецуела, както с индивидуалното обучение на подрастващите по различни инструменти, така и с участието им в камерни ансамбли.

В дисертацията са използвани теоретичен метод отнесен към психологията на възприятието и изпълнението, стилова интерпретация, аналитичния и сравнително-аналитичен метод, дедуктивен и емпиричен – базисен за настоящото изследване.

Дисертационният труд се състои от увод, четири глави, заключение, приложение, публикации и библиография (63 източника и 12 интернет страници).

В Увода на това обстойно изследване, докторантът представя предмета, обекта, целта, задачите и излага научната си хипотеза.

В Първа глава се разглежда холистичното начало в исторически аспект. Проследява се връзката между музикалната интонацията и човешкото изразяване като основополагащ етап от възникването и развитието на музикалното изкуство. Обърнато е внимание върху философията на музикалното изкуство през вековете и важните аспекти в неговото изразяване по отношение на емоция, музикален инструмент и възпитателната му роля, психология, социална функция – нарастваща изключително през бароковата епоха, провокирана и отразена в жанровото многообразието и различните ансамбли, предназначени за светските дейности. Отбелязана е важната роля и на музиканта-изпълнител, естетическото измерение предопределено от Теорията на афекта.

С основно значение е осъзнаването на необходимостта от спазването на определени норми при интерпретация, породени от традицията на определени епохи и приети за задължителни като естетическа мярка и качество на изпълнението – епоха, стил на композитора, интонация, темброва специфика на инструментите, характер и емоционалния им заряд, разбира се подвластни на авторовата мисъл. Всичко това коректно разгледано от докторанта в темата на дисертационния труд.

Холистичният подход в музикалното изкуство докторанта разглежда като употреба на интердисциплинарни практики при преподаването и възприемането, посока на изграждане на обхват от компетентности отнесени към интерпретацията, музикалния изказ, начин на изразяване. Обяснени са психо-физиологичния процес и постановъчните изисквания при звукообразуването при флейтата и ползотворното влияние на метода за получаването на благозвучен тон. Разгледани са аспектите на всеобхватния изследователски подход в музикалната практика, водещи до постигане на разностранни резултати при преподаването на музикалните дисциплини.

Целта на докторанта е изучаването на музикалните инструменти, в частност флейтата, в аспекта на възникване и развитие, както и формирането на музиканта-изпълнител и мястото му в обществото.

Важен ракурс в труда, обусловен от обществената ситуация и ниво на обучение в Бразилия и не само, е че холистичният метод е приложим с педагогическа цел, при преподаването на флейта, както за формирането на учащия в професионален план, така и за изучаването на музика – като образователен инструмент, т.е. преподаването на флейта е предназначено както да обучава, така и да възпитава активни слушатели.

Във връзка с холистичния метод са разгледани и въздействието на свиренето на флейта при формирането на човешката личност в различните възрастови групи: детската – развитие на познавателни и емоционални аспекти, юношеска – спомага за развитие на чувствителността, а в зряла възраст – за удоволствие, за терапевтични цели и релаксация.

Чрез цялостния подход на обучение се постига взаимовръзката на процесите, което спомага за усъвършенстване на умения у учащите чрез музиката и улеснява преодоляването на физическите, психологическите, социалните и културни различия. Именно поради тази причина е най-практикуваният метод, залегнал в учебните програми на институционално ниво като дългогодишен обществено-политически модел в Бразилия.

Във Втора глава докторантът разглежда прилагането на холистичното начало в камерно-инструменталното музициране, формирането на личността на инструменталиста, по отношение на професионалното и емоционално развитие като изпълнител, и фактор допринасящ за духовното развитие на обществото. Анализира ансамбловото музициране, като изтъква положителното влияние на едновременната творческа дейност на няколко инструменталисти, зависеща от знанията и способностите им при изграждане на художествения образ. От важно значение са психо-климата при изработване на музикалното произведение, музикално-изразните средства и стилово-интерпретационните изисквания, водещи до емоционално внушение, спомагащи в процеса на изграждане на музиканта. Изтъкнато е предимството на цялостното личностно формиране породено от холистичния метод, разработен в образователните платформи на някои държави в Латинска Америка.

В Трета глава е представена личността на Г. Ф. Телеман – жизнен и творчески път и холистичната идея. Обърнато е внимание на виждането на твореца за достъпността, просветителската и възпитателна функция на музикалното изкуство – общи пунктове с разглеждания метод. Направен е музикално-естетически анализ на стила на композитора. Целенасочена творческа дейност формираща художествено-естетическия вкус на слушателя. Поставен е паралел между идеите на Телеман за достъпност на музиката и възпитателната ѝ страна и холистичните търсения на древногръцките философи Аристотел, Питагор, Сократ, Аристоксен, които търсят смисъла на съществуващата емоционална същност на музиката.

Принос е музикално-естетическия и структурен анализ на Първа соната от цикъла Шест канонични сонати от Телеман, отнесени към флейтовото камерно-инструментално музициране и проблематиката – инструментална и ансамблова, възникваща при интерпретацията на произведението.

В Четвърта глава е разгледан холистичният метод на преподаване на блокфлейта в гр. Манаус, щата Амазонас, Бразилия. Лична практика на докторанта.

Представени са принципите на „Системата“ ("El Sistema"), създадена и приложена за първи път във Венецуела, както и прилагането ѝ в музикалното обучение по блокфлейта в столицата на щата Амазонас, Манаус, в Държавната консерватория „Клаудио Санторо“. В методологията стои идеята, че музиката се възприема като социален инструмент, във връзка с което са разгледани специфичните дейности, социални функции и някои от приликите с музикалните проекти за социално подпомагане. Важен аспект е използването като основен модел обучението по музикални инструменти и работата с камерни ансамбли и симфонични оркестри, влияещо върху цялостно формиране на личността. Освен свиренето на инструмент, обучението предлага изучаване на музикално-теоретични дисциплини.

Разгледано е влиянието на западноевропейската музика върху културата и обучението по музика в Амазония.

Представена е кратка биография на Клаудио Санторо – талантлив музикант, композитор и общественик, борец за социална справедливост, чиято личност е основополагаща за идеите на холистичното музикално образование в Бразилия, както и дейността на Лицеят по изкуства носещ неговото име.

Докторантът изтъква важното значение на музикалното обучение по блокфлейта като важен фактор, който от една страна ангажира вниманието и уплътнява свободното време на учениците в стремежа им да се развиват като музиканти, а от друга им доставя естетическата наслада и удовлетворение от постигнатото, а също така и на камерното музициране в контекста на музикалното образование, холистичния метод и реализацията на различни

образователно-възпитателни музикални проекти и програми в Бразилия По този начин се отстраняват негативите на младежите породени от социалните неравенства и се засилва стремежа им към подобряване качеството на живот, и желание за граждански принос в културното израстване на обществото.

Приносите на труда се изразяват в следното:

- За първи път се прави научно изследване за холистичното преподаване на блокфлейта в българската и в бразилската научна литература.

- В холистичен аспект е разгледан моделът на изграждане и възпитание на подрастващия инструменталист.

- В исторически аспект са представени процесите на възникване на холистичната идея – от Древна Гърция до днес, реализирана в методиката „Системата“ във Венецуела и Бразилия.

- Анализирани е ансамбловата музика и изграждането на инструменталистите в контекста на холистичния модел.

- Обърнато е внимание на изразните средства в контекста на музикалното изразяване, елемент от холистичния модел на преподаване и възпитание.

- Важен принос е развиването на идеята за основополагането на холистичния подход и неговото значение от философията на Древна Гърция през анализирани на творчеството на Г. Ф. Телеман и виждането на композитора за просветителската и възпитателната функция на музикалното изкуство.

- Изследвано е практическото приложение на холистичния метод в образователната система на Бразилия, по-конкретно в щата Амазонас и Венецуела.

- С приносен характер е интервюто с проф. д-р Роберио Брага, бивш секретар на културата, който е основна фигура в изграждането на музикално-институционални проекти в гр. Манаус.

Приложенията дообогатяват темата и са в подкрепа на основната идея на изследването.

В този труд е събрана, систематизирана и анализирана голяма по обем информация изказана в общо 172 страници. Обясненията са обосновани с подходящи примери 11 на брой, между които и нотни с подпримери допринасящи за създаване на още по-ясна представа за разглеждания обект.

Авторефератът е изготвен според изискванията и дава ясна представа за съдържанието, предмета, обекта, целта, задачите, изследователския инструментариум и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

Убеден съм, че методическия труд, базиран на цялостно и детайлно проучване и лична практика на докторанта, ще провокира следващи научни изследвания и разработки, във връзка с тематиката. Поради тази причина, ще е от полза трудът да бъде публикуван, за да стане достояние на по-широк кръг читатели. В тази връзка препоръчвам да се направи контролен прочит за отстраняване на случайно допуснати технически, правописни и граматически грешки, както и изказа навсякъде да е от трето лице. Желателно е и редуциране на снимковия материал.

В заключение ще изтъкна, че дисертационния труд на Дамян Парушев на тема „Някои особености на холистичното преподаване по флейта“ ме впечатли с избора на тема, задълбочеността на разглежданата тематика, анализите и научно-теоретичната обосновка, написана на професионален и в същото време достъпен език. От изложеното в труда е видно, че Дамян Парушев е музикант със солидна музикално-теоретична подготовка и активна изпълнителска и педагогическа практика. Считам, че теоретичната разработка отговаря на предявените от ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение изисквания, за придобиване на образователна и научна степен „*доктор*“. Това ми дава основание да предложа на уважаемото Научно жури да присъди на Дамян Йорданов Парушев образователната и научна степен „*доктор*“.

24.07.2021 г.

Изготвил рецензията:

(проф. д-р Борислав Ясенов)